

Voorwoord

In 2017 verrichtte ik de openingshandeling voor een expositie getiteld *Silenzio* bij de voormalige galerie groots voor hedendaagse kunst, in de vestingstad Heusden in Noord-Brabant. Na mijn kunsthistorische inleiding vertelden de tentoonstellende kunstenaars kort over de kunst die zij maken en wat *Stilte* daarin betekent. Een van die kunstenaars was Ton van Os. Hij sprak over de componist Morton Feldman. Zijn woorden klonken, hoewel zacht en bescheiden, vol van passie voor deze componist. Gedurende twee decennia heeft Ton van Os al zijn schilderijen aan Morton Feldman opgedragen, bezielde door zijn ideeën en zijn muziek.

Daar stond een kunstenaar. Nog voordat ik met zijn kunst kennis kon maken, was ik al gefascineerd. En de tentoongestelde werken van Ton van Os raakten mij. Door de verstillende inderdaad die zij op weten te roepen, de doordringende kleuren en de vele dots, bolvormen die een heilal lijken te weerspiegelen waarin de beschouwer wordt opgenomen.

In het voorjaar van 2020 kreeg ik van Ton een bijzonder verzoek. Ik had inmiddels meer van zijn werk leren kennen door tentoonstellingen te bezoeken waar hij exposeerde en bij een van die gelegenheden zijn wij in gesprek geraakt. Hij stelde voor dat ik een essay zou schrijven over zijn werk, een artikel om op zijn website te kunnen plaatsen. Een verzoek waar ik graag aan wilde voldoen. Het gaf mij de kans om, ter voorbereiding, mooie gesprekken te voeren met de kunstenaar en zijn

Preface

In 2017, I gave an opening speech for an exhibition entitled *Silenzio* at a gallery for contemporary art in the fortress town of Heusden, Brabant, the Netherlands.

Following my art-historical introduction, the participating artists briefly talked about their art practice and the significance of *Silenzio* [Silence] in this respect. Ton van Os was one of the artists.

He spoke of the composer Morton Feldman in words that, though soft-spoken and modest, sounded full of passion. Van Os has been dedicating all of his paintings to Morton Feldman for two decades, animated by his ideas and his music. I was looking at an artist pur sang. Even before I knew about his art, I was captivated.

The work that Ton van Os was exhibiting really touched me. Owing to, indeed, the stillness that it evoked, the saturated colours and the many dots, the spherical shapes that appeared to reflect a universe that absorbs the observer.

In spring 2020, Ton sent me a special request. By then, I was acquainted better with his work after visiting exhibitions where he had a presence. Occasionally, we'd enter into conversation. He suggested I would write an essay about his work, an article that he could put on his website. A request that I was very happy to comply with.

It allowed me to have interesting conversations with the artist and to visit his studio. As my text took

Atelier van Ton van Os in Rotterdam

Studio of Ton van Os in Rotterdam

atelier te bezoeken. Gaandeweg leerde ik meer, begreep ik beter en kreeg mijn tekst vorm.

De groeiende inzichten bleken wederzijds. Door mijn studie en verwerking van de interviews zag ik markeringen en herkende ik (onbewuste) invloeden in zijn grote oeuvre, die ook bij de kunstenaar zelf een nieuw besef deden ontstaan.

Werkend aan de tekst ontstond bij mij steeds meer de drijfveer een overzicht te schrijven van het werk van Ton van Os, vanaf zijn vroegste stappen op de weg van het kunstenaarschap tot de nieuwste ontwikkeling in zijn schilderkunst. Een bijzondere ervaring voor mij om samen met de kunstenaar het grote oeuvre te overzien en te ontdekken hoe hij met verf en doek een veelzeggend traject aflegt.

Het voorgenomen essay is uitgegroeid tot dit boek.

shape, I learned more and gained a better understanding.

There were growing insights on both sides, it turned out. Based on my research and the processing of the interviews, I became aware of pivotal junctures in his career and started to recognize the (subconscious or external) influences on his large oeuvre. This led to a new awareness; also for the artist himself.

As I worked on my text, I felt an increasing urge to write a comprehensive overview of Ton van Os's work, from his earliest steps toward becoming an artist to the latest developments in his art. It was extraordinary to be able to reflect, with the artist, on his majestic body of work and to discover his telling journey, using paint and canvas.

The envisaged essay has grown into this book.

< Deur atelier met portret
van grootvader daarboven

< Grandfather's portrait
above the studio door

Het begin

Boven de ingang van het atelier van Ton van Os (1941, Rotterdam) hangt een portret van een oude man, getekend met krachtige lijnen die treffend de karaktertrekken van zijn grootvader markeren. Het is een grafisch werk uit de begintijd van een immens oeuvre, dat nog niet laat vermoeden welke wegen de kunstenaar in zal slaan. Wat wel met terugwerkende kracht kan worden opgemerkt, is dat dit portret een zeggingskracht en raakheid heeft die kenmerkend is voor al het werk van de kunstenaar Ton van Os.

Deze grootvader (van moederszijde) Piet van Unen, was een artistieke en ondernemende man. In 1923 richtte hij de Rotterdamsche Schilderschool op. Als kunstschilder was hij bekend om zijn bloemstillevens. Voor de oorlog werkte hij ook als decorateur bij de Rotterdamsche Schouwburg. Na de oorlog verdiende hij de kost voor zijn gezin met twaalf kinderen vooral als huisschilder, maar in zijn vrije tijd bleef hij bloemstillevens maken.

Ton hield van deze grootvader bij wie hij, als het maar even kon, op het kleine atelier te vinden was. Als kleine jongen sloop hij weg van het volwassen gezelschap om zich te verbergen tussen canvas, kwasten en verf.

Het naoorlogse Rotterdam-West waar Ton opgroeide, was een door bombardementen getroffen omgeving met gehavende gebouwen, grotendeels onbewoond. Op weg naar school zag hij dagelijks de raamloze gevels en lege interieurs van uitgebrande panden. Voor een fijnzinnig kind moet dit beeld een unheimisch gevoel hebben gegeven.

The beginning

Above the entrance to the studio of Ton van Os (1941, Rotterdam) hangs a portrait that depicts an old man, drawn in strong lines, which strikingly highlight the features of his grandfather. It is a graphic work, created in the early days of an immense oeuvre, which does not yet suggest the paths the artist is going to take. What can be said in hindsight is that this portrait has an evocative power and pointedness that characterize all of the works by the artist Ton van Os.

This (maternal) grandfather, Piet van Unen, was an artistic and enterprising man. He founded the Rotterdamsche Schilderschool (Rotterdam School of Painting) in 1923 and was known for his flower still lifes. Before World War II, he also worked as a decorator for the Rotterdam Theatre. After the war, he put bread on the table for his family of 12 children, mainly as a house painter, while painting flower still lifes in his spare time. Ton loved his grandfather and could be found, whenever possible, in his small studio. As a little boy he slipped away from adult company to hide between canvases, brushes, and paint.

Post-war Rotterdam-West, where Ton grew up, had been hit hard by the bombardments. It was full of damaged buildings, mostly uninhabited. On his way to school, Ton would see windowless façades and the empty interiors of burnt-out properties, which must have been eerie for a sensitive child.

He was good at drawing and prolific, it was a given,

Hij tekende veel en ook goed, dat werd wel opgemerkt, maar thuis in het gezin met zes kinderen was geen aandacht voor zijn creatieve aspiraties. Ondanks het feit dat in de familielijn van zijn moeder de artistieke vorming wel bekend was, kon Ton alleen bij zijn grootvader erkenning vinden.

Als oudste kind van het gezin trok hij zijn eigen plan. Het lag niet in de lijn der verwachting een kunstenaarsopleiding te volgen, maar gedreven door een urgentie die elke daad en handeling zou gaan bepalen, ging hij op zestienjarige leeftijd naar de Academie voor Beeldende Kunsten (voorloper van de Willem de Kooning Academie) in Rotterdam. Na enkele jaren de avondopleiding te hebben gevolgd, kwam hij op de dagopleiding Tekenen en Schilderen.

Hij verdiende zelf het geld voor de opleidingen en moest ook vlak na zijn academietijd de kost verdienen met baantjes zoals postsorteerder bij de PTT, waar hij meestal avond- of nachtdiensten draaide omdat het beter betaalde. Voor Ton was dat in die periode een fijne plek van bruisende activiteit met een grappige mengelmoes van medewerkers, waaronder veel studenten en kunstenaars.

Ton ging veel naar tentoonstellingen in galleries en musea. In 1968 kocht hij de catalogus van een tentoonstelling van de Amerikaanse kunstenares Lee Bontecou (1931), die hij bezocht in Museum Boijmans Van Beuningen. Zelf maakte hij in die tijd figuratief werk, dat ogenschijnlijk geen relatie had met de abstracte kunst van Bontecou, maar iets moet hem toen in de kern hebben getroffen.

but in a family of six children, his creative aspirations were disregarded. Even though artistic education was not unheard of on his family's distaff side, the only person who really rated Ton's talent was his grandfather.

As the oldest child he set his own course. There was no expectation he would go to Art School. However, driven by the same urgency that would determine all of his deeds and actions, Ton van Os started to study at the Academy of Visual Arts (the precursor of the Willem de Kooning Academy) in Rotterdam, aged sixteen. After attending evening classes for some years he was accepted in the School for Drawing and Painting.

Ton himself earned the money for his schooling. Immediately after graduating, he also needed to take on jobs such as sorting letters at the post office to make a living, usually working evening or night shifts, which were better-paid. Ton experienced it, at the time, as a nice place with vibrant activities and a funny mix of employees, including students and artists.

Ton often went to exhibitions in galleries or museums. In 1968, he bought the catalogue of an exhibition by the American artist Lee Bontecou (1931) that he had visited in Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam. He himself was producing figurative work at that time, which had seemingly no connection with Bontecou's abstract art and yet something must have really touched him to the core.

Now that we have an overview of Ton van Os's

Straat in Rotterdam, vlak na de oorlog, in de buurt waar Ton van Os opgroeide

Street in Rotterdam, just after the war, in the neighbourhood where Ton van Os grew up

Nu wij het oeuvre van Ton van Os kunnen overzien, is de verwantschap met het vroege werk van Bontecou verrassend duidelijk. Haar ‘zwarte gaten’ en ‘outer space drawings’ moeten een gevoel van herkenning hebben gegeven aan de jonge kunstenaar en kunnen worden beschouwd als een voorafschaduw van zijn latere werk.

Een soortgelijk sleutelmoment deed zich voor in de jaren tachtig, ook in Museum Boijmans Van Beuningen, bij een tentoonstelling van de Amerikaanse schilder Mark Rothko (1903-1970), waarbij een sterk gevoel van verwantschap en herkenning zich meester maakte van Ton van Os. De grote abstracte schilderijen met kleurvlakken die laag over laag zijn opgebouwd, maakten grote indruk. ‘Met canvas en verf iets te maken wat in de buurt kan komen’, dat is zijn streven.

oeuvre, this affinity with Bontecou’s early work is surprisingly obvious. Her ‘black holes’ and ‘outer space drawings’, which can be seen to foreshadow his later work, will likely have given the young artist a sense of recognition.

A similar key moment occurred in the 1980s, also in Museum Boijmans Van Beuningen, during a visit to an exhibition by the American painter Mark Rothko (1903-1970), where Ton was overcome with a strong feeling of kinship and recognition.

The large abstract paintings, with colour areas that had been applied layer by layer, made a big impression. ‘To create something that can even come close, using canvas and paint’, became his ambition.

During his time at the academy, Ton van Os had